

Education & Theatre

Vol 26 (2025)

Education & Theatre



An inclusive theatre programme by Inad Theatre and its role in education Analysis of a training programme

Khalid Massou

doi: [10.12681/edth.43271](https://doi.org/10.12681/edth.43271)

To cite this article:

Massou, K. (2025). An inclusive theatre programme by Inad Theatre and its role in education Analysis of a training programme. *Education & Theatre*, 26, 104–111. <https://doi.org/10.12681/edth.43271>

Το **Θέατρο Inad**, το **συμπεριληπτικό θέατρο** και ο **ρόλος** του στην **εκπαίδευση** Ανάλυση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος

<https://doi.org/10.12681/edth.43271>

Khalid Massou
Θέατρο Inad



Περίληψη

Το άρθρο αυτό στοχεύει να φωτίσει την εμπειρία του Inad Theater στην εφαρμογή τεχνικών συμπεριληπτικού θεάτρου ως εκπαιδευτικού και παιδαγωγικού εργαλείου, με σκοπό την ενίσχυση της κοινωνικής συμπερίληψης και της πολιτισμικής ενδυνάμωσης των ατόμων με αναπηρίες. Η εμπειρία αυτή αναλύεται μέσα από το πρακτικό έργο που πραγματοποιήθηκε με το σχολείο Pontifical Institute EFFETA Paul VI, προκειμένου να αναδειχτεί το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που αναπτύχθηκε, να αξιολογηθεί η επίδρασή του στους μαθητές και στις μαθήτριες, να διερευνηθεί η αλληλεπίδραση των παιδιών με το πρόγραμμα και ο τρόπος με τον οποίο εξέφρασαν την προσωπική τους πορεία μέσα σε αυτό.

Το Θέατρο Inad πιστεύει βαθιά στον ρόλο του θεάτρου, στην ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, η οποία αποσκοπεί στην ενδυνάμωση της παλαιστινιακής πολιτισμικής ταυτότητας, στην καλλιέργεια κοινωνικών και ηθικών αξιών, στην ευαισθητοποίηση, στην τροποποίηση συμπεριφορών, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων των μαθητών/τριών και την προώθηση μιας κουλτούρας αγάπης, συγχώρεσης, αποδοχής των άλλων και ανοίγματος σε άλλους πολιτισμούς.

Λέξεις-κλειδιά: συμπεριληπτικό θέατρο, σχολικό θέατρο, ακουστική αναπηρία

Εισαγωγή

Ο συγγραφέας του παρόντος άρθρου είναι συνιδρυτής του Inad Theater,¹ το οποίο ιδρύθηκε κατά τη διάρκεια της Πρώτης Ιντιφάντα το 1988. Ο σκοπός του τότε εκκινούσε από το πάθος του για το θέατρο και είχε στόχο να δημιουργήσει ένα εργαλείο και έναν χώρο για αυτοέκφραση και αντίσταση απέναντι στην ισραηλινή κατοχή. Αργότερα, ο συγγραφέας σπούδασε Θέατρο στο Πανεπιστήμιο Τεχνών και Επιστήμης της Επικοινωνίας (UNI-IACC) στη Χιλή. Οι θεατρικές σπουδές του του επέτρεψαν να μεταμορφώσει το Inad Theater από ένα ερασιτεχνικό εγχείρημα σε ένα επαγγελματικό θέατρο. Στη συνέχεια, αποφάσισε να σπουδάσει Παιδαγωγικά στο Ανοιχτό Πανεπιστήμιο Al-Quds στην Παλαιστίνη, προκειμένου να ενισχύσει τις δεξιότητές του ως θεατροπαιδαγωγός. Τέλος, σπούδασε Διοίκηση Πολιτιστικών Ιδρυμάτων στο Πανεπιστήμιο Dar Al-Kalima. Η εμπειρία που απέκτησε μέσα από την εκπαιδευτική του διαδρομή στη διδασκαλία θεάτρου/δράματος τον ώθησε να μελετήσει την περίπτωση των ατόμων με αναπηρίες, ως εκπαιδευτής του προγράμματος στο σχολείο EFFITA.

Οι Παλαιστίνιοι μαθητές και μαθήτριες ζουν υπό εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες, με κυριότερη την ισραηλινή κατοχή, η οποία συνεχίζει να στερεί από τα παιδιά το δικαίωμά τους στην εκπαίδευση. Οι μαθητές υφίστανται περιορισμούς στην ελευθερία μετακίνησής τους μεταξύ των παλαιστινιακών πόλεων, εξαιτίας της πολιτικής διαχωρισμού που επιβάλλει το ισραηλινό καθεστώς μέσω του τείχους του απαρτχάιντ και των στρατιωτικών σημείων ελέγχου, τα οποία ελέγχονται από στρατιώτες. Οι πολιτικές αυτές μετατρέπουν τις πόλεις σε φυλακές και εμποδίζουν τους μαθητές και τις μαθήτριες να φτάσουν στα σχολεία τους. Οι συστηματικοί ισραηλινοί περιορισμοί –όπως οι κατεδαφίσεις σχολείων, οι επιθέσεις σε εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις, ο εκφοβισμός των μαθητών, καθώς και οι συλλήψεις μαθητών και εκπαιδευτικών– δημιουργούν ένα αφύσικο εκπαιδευτικό περιβάλλον, το οποίο στερεί το δικαίωμα στην εκπαίδευση και επηρεάζει αρνητικά την ακαδημαϊκή επίδοση των παιδιών.

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση, που κατοχυρώνεται από τις διεθνείς συνθήκες, παραβιάζεται συστηματικά και απροκάλυπτα από το ισραηλινό καθεστώς, χωρίς να υπάρχει καμία αποτροπή ή κύρωση. Απόδειξη αποτελούν όσα υφίστανται οι μαθητές και οι μαθήτριες της Γάζας κατά τη διάρκεια των πολέμων εξόντωσης, κατά τους οποίους διαπράττονται αδιανόητα εγκλήματα εις βάρος παιδιών, οικογενειών, σχολείων, τόπων λατρείας και νοσοκομείων, στερώντας τους τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα.

Το πρόγραμμα του Inad Theater απευθύνεται σε μαθητές και μαθήτριες όλων των ηλικιών, που

ζουν σε περιοχές υπό τον έλεγχο της Παλαιστινιακής Αρχής, συμπεριλαμβανομένων πόλεων, χωριών, προσφυγικών καταυλισμών και απομακρυσμένων περιοχών, όπως η Κοιλιάδα του Ιορδάνη. Δυστυχώς, οι ισραηλινές αρχές κατοχής εμποδίζουν τους θεατροπαιδαγωγούς από τη Δυτική Όχθη να εισέλθουν στην Ιερουσαλήμ, με στρατιωτικά σημεία ελέγχου, τον τοίχο διαχωρισμού του απαρτχάιντ και απαιτώντας να έχει κανείς διοικητική άδεια από στις στρατιωτικές αρχές προκειμένου να διδάξει στην Ιερουσαλήμ, το πρόγραμμα του Inad δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε σχολεία της πόλη.

Το θεατροπαιδαγωγικό πρόγραμμα αποσκοπεί στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων των μαθητών και των μαθητριών, ώστε να αυτοεκφράζονται σωματικά, φωνητικά και συναισθηματικά. Παράλληλα, επιδιώκει να δημιουργήσει έναν ασφαλή χώρο, όπου οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να εκφράζουν τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν, τα οποία λειτουργούν ως εμπόδια ή προκλήσεις στη ζωή τους – είτε σε κοινωνικό, ακαδημαϊκό είτε σε πολιτικό επίπεδο.

Το πρόγραμμα Σχολικού Θεάτρου στο Inad Theater

Το Inad Theater αποτελεί έναν από τους πολιτιστικούς φορείς που έχουν εντάξει προγράμματα θεάτρου/δράματος στην εκπαίδευση στα παλαιστινιακά σχολεία, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων σχολείων, των σχολείων που λειτουργούν υπό την αιγίδα της Υπηρεσίας Αρωγής και Έργων των Ηνωμένων Εθνών (United Nations Relief and Works Agency-UNRWA) για τους Παλαιστίνιους πρόσφυγες οι οποίοι φιλοξενούνται σε προσφυγικούς καταυλισμούς από τη Νάκμπα του 1948, ιδιωτικών σχολείων που συνδέονται με φιλανθρωπικούς οργανισμούς ή εκκλησίες, αλλά και σχολείων που λειτουργούν μέσω ειδικών προγραμμάτων.

Το Inad Theater πιστεύει στην ανατροπή του παραδοσιακού τρόπου διδασκαλίας, ο οποίος επικεντρώνεται αποκλειστικά στα ακαδημαϊκά επιτεύγματα των μαθητών. Αντίθετα, υιοθετεί μια προσέγγιση απελευθερωτικής εκπαίδευσης, που βλέπει την επιτυχία των μαθητών μέσα από την προσωπική τους ανάπτυξη και την ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν το μέλλον με βιώσιμη γνώση. Ο στόχος είναι να διαμορφωθεί μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα, μέσα από την παροχή ευκαιριών μάθησης και την ανάπτυξη της προσωπικής γνώσης των μαθητών. Από αυτή την οπτική, το Inad Theater αντιλαμβάνεται το Σχολικό Θέατρο ως αποτελεσματικό εργαλείο ενίσχυσης της ψυχικής ανθεκτικότητας των παιδιών μέσα στο σχολικό τους περιβάλλον, καθιστώντας το εκπαιδευτικό περιβάλλον πιο απολαυστικό και βοηθώντας τα να ξεπεράσουν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν λόγω των στρατιωτικών σημείων ελέγχου.

Επιπλέον, για το Inad το Σχολικό Θέατρο είναι μέσο ενθάρρυνσης για τους μαθητές, ώστε να παραμείνουν στο σχολείο και να μην εγκαταλείψουν τη φοίτηση, παρά τα συστηματικά εμπόδια που επιβάλλει η ισραηλινή κατοχή. Πολλοί μαθητές του Σχολείου EFFETA² ζουν εκτός της επαρχίας Βηθλεέμ και αναγκάζονται να διανύουν μεγάλες αποστάσεις κάθε μέρα. Επιπλέον, υποβάλλονται σε ελέγχους της σχολικής τσάντας τους, υποχρεώνονται να επιδεικνύουν πιστοποιητικά γέννησης, που αποδεικνύουν ότι είναι ανήλικοι, καθώς και κάρτες αναπηρίας, που επιβεβαιώνουν την ακουστική τους αναπηρία, μέχρι να καταφέρουν να φτάσουν στο σχολείο. Αυτή η καθημερινή ταλαιπωρία καθιστά τις θεατρικές δραστηριότητες ένα μέσο συναισθηματικής αποφόρτισης, μέσα από το οποίο οι μαθητές και οι μαθήτριες εκφράζουν τον φόβο και το άγχος που βιώνουν από αυτές τις παραβιάσεις.

Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε σε δύο άξονες: ο πρώτος είναι το Εκπαιδευτικό Θέατρο (Educational Theater) και ο δεύτερος το Θέατρο από Παιδιά για Παιδιά (Child-to-Child Theater).

Πρώτος άξονας (εκπαιδευτικό θέατρο)

Το εκπαιδευτικό θέατρο στοχεύει στη θεατροποίηση του αναλυτικού προγράμματος μέσα από μια διδακτική-μαθησιακή διαδικασία, η οποία πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια του σχολικού ωραρίου, είτε στο πλαίσιο εξωσχολικών δραστηριοτήτων, είτε μέσα από μαθήματα του επίσημου αναλυτικού προγράμματος σπουδών. Μέσα από αυτό τον άξονα, ο γράφων και θεατροπαιδαγωγός του Inad Theater σε συνεργασία με τους μαθητές υλοποιούν το εκπαιδευτικό θέατρο.

Στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού θεάτρου, επιλέγεται ένα μάθημα από το αναλυτικό πρόγραμμα, το οποίο επιτρέπει στον θεατροπαιδαγωγό/εκπαιδευτή και στους μαθητές να μετασχηματίσουν το εκπαιδευτικό υλικό σε θεατρικό κείμενο. Με τον τρόπο αυτό ο εκπαιδευτικός και παιδαγωγικός στόχος του μαθήματος αναδεικνύεται και μεταδίδεται στους μαθητές με ελκυστικό και βιωματικό τρόπο, αφήνοντας συναισθηματικό αποτύπωμα μέσα από μονόλογους, διαλόγους που εκτελούνται από χαρακτήρες τους οποίους οι ίδιοι δημιουργούν, καθώς και μέσα από κουκλοθέατρο ή άλλες μορφές παραστατικών τεχνών.

Δεύτερος άξονας (Θέατρο από Παιδιά για Παιδιά)

Το Θέατρο από Παιδιά για Παιδιά στοχεύει στην παραγωγή θεατρικών παραστάσεων που απευθύνονται σε παιδιά κάτω των 18 ετών, υπό την προϋπόθεση ότι ηθοποιοί είναι οι ίδιοι οι μαθητές. Η εποπτεία και η καθοδήγησή τους συντονίζεται από τον γράφοντα.

Αυτή η δραστηριότητα υλοποιείται συνήθως εκτός σχολικού ωραρίου, συχνά στο πλαίσιο εξωσχολικών προγραμμάτων. Το θεατρικό προϊόν δημιουργείται συνεργατικά, δηλαδή από κοινού από τον εκπαιδευτή και τους μαθητές και τις μαθήτριες. Συνεργατική δημιουργία σημαίνει από κοινού συγγραφή ή δραματοποίηση του σεναρίου, καθώς και δημιουργία του θεατρικού έργου σε όλα τα τεχνικά και καλλιτεχνικά του στοιχεία. Σε όλη αυτή τη διαδικασία, ο μαθητής και η μαθήτρια έχουν κεντρικό ρόλο και επικεντρώνομαστε σε αυτούς ως πυρήνα της διδακτικής-μαθησιακής διαδικασίας. Το περιεχόμενο του θεατρικού έργου δεν είναι απαραίτητο να αποτελεί μέρος του επίσημου προγράμματος σπουδών.

Διαφορά μεταξύ Σχολικού Θεάτρου και Επαγγελματικού Θεάτρου για Παιδιά

Για το Θέατρο Inad και οι δύο άξονες θεωρούνται Σχολικό Θέατρο, καθώς υλοποιούνται μέσα στο πλαίσιο του σχολείου. Αυτή η ταξινόμηση επέτρεψε στο Inad Theater να διακρίνει ανάμεσα στο Σχολικό Θέατρο και το Επαγγελματικό Θέατρο για Παιδιά. Υπάρχει μια θεμελιώδης διαφορά μεταξύ των δύο ειδών: Εκείνοι που συμμετέχουν στο Επαγγελματικό Θέατρο για Παιδιά του Inad Theater είναι επαγγελματίες ηθοποιοί, οι οποίοι παρουσιάζουν θεατρικά έργα για παιδιά είτε σε θέατρα είτε μέσα στα σχολεία. Πρόκειται για μια εξειδικευμένη επαγγελματική ομάδα, που αποτελείται από συγγραφείς, σκηνοθέτες, ηθοποιούς, τεχνικούς και διοικητικούς, οι οποίοι παράγουν το θεατρικό έργο για παιδιά. Αντίθετα, το Σχολικό Θέατρο υλοποιείται πρωτίστως από τον θεατροπαιδαγωγό και τους μαθητές και τις μαθήτριες μέσα στο σχολικό πλαίσιο.

Η φιλοσοφία των Boal και Freire στην εμπειρία του Θεάτρου Inad

Το όραμα του Augusto Boal οδήγησε στη θεμελίωση του Θεάτρου των Καταπιεσμένων (Theater of the Oppressed). Στο έργο του (Boal, 1980) εξηγεί ότι το Θέατρο των Καταπιεσμένων παρέχει μια ευκαιρία στους περιθωριοποιημένους ανθρώπους και στα άτομα με αναπηρίες να εκφράσουν τα ζητήματά τους και τα δικαιώματά τους. Το Inad Theater θεωρεί το συμπεριληπτικό θέατρο ως επέκταση της φιλοσοφίας και του οράματος του Boal.

Συμμερίζεται επίσης το όραμα του Paulo Freire, ο οποίος υποστήριξε την εκπαίδευση των καταπιεσμένων και μια εκπαίδευση προσανατολισμένη στην απελευθέρωση. Στο έργο του ο Freire (1970) τονίζει τον κεντρικό ρόλο των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία – ως συνεργάτες του εκπαιδευτικού, συνδημιουργούς των αποφάσεων και ως φορείς έκφρασης και δημιουργικότητας. Από αυτή την οπτική, το Inad Theater αντιλαμβάνεται τον ρόλο των μαθητών με αναπηρίες ως πυρήνα

της δημιουργικής διαδικασίας, συνδημιουργώντας το θεατρικό έργο και συμμετέχοντας ενεργά σε όλα τα στάδια της δημιουργίας της παράστασης.

Η φιλοσοφία του συμπεριληπτικού θεάτρου στην εμπειρία του Inad Theater

Η σχολική κοινότητα στην Παλαιστίνη είναι πολυποίκιλη, περιλαμβάνοντας μαθητές και μαθήτριες από διάφορα κοινωνικά, θρησκευτικά και πολιτικά υπόβαθρα, καθώς και με διαφορετικές ατομικές ικανότητες, που αφορούν τόσο σωματικές όσο και νοητικές διαφορές. Τα παλαιστινιακά σχολεία αναγνωρίζουν τη σημασία της κοινωνικής συμπερίληψης και ιδιαίτερα τη συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρίες, γεγονός που έχει οδηγήσει πολλά ειδικά σχολεία να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στα άτομα με αναπηρίες, όπως το EFFETA στη Βηθλεέμ.

Πολλά χρόνια συνεργασίας με θεσμούς της κοινωνίας των πολιτών και σχολεία για άτομα με αναπηρίες οδήγησαν στον ορισμό του συμπεριληπτικού θεάτρου ως το «Θέατρο που περιλαμβάνει άτομα με αναπηρίες –είτε πρόκειται για κινητικές, οπτικές ή ακουστικές– μαζί με άτομα χωρίς αναπηρίες στο ίδιο θεατρικό έργο, με σκοπό να αναδείξει τα δικαιώματά τους στην πολιτιστική σκηνή, να θίξει τα κοινωνικά τους ζητήματα και να αναδείξει τα ταλέντα τους». Το Θέατρο Inad επιδιώκει να αναπτύξει συνεργασίες με σχολεία, προκειμένου να υλοποιήσει από κοινού προγράμματα θεάτρου και δραματοποίησης. Στο πλαίσιο αυτό, υπογράφηκε συμφωνία μεταξύ του EFFETA και του Inad Theater για την πραγματοποίηση μαθήματος δραματικής τέχνης με μεθόδους συμπεριληπτικού θεάτρου. Οι δύο πλευρές εργάστηκαν από κοινού για την επίτευξη αυτής της πειραματικής προσπάθειας προς όφελος των μαθητών. Η στήριξη της σχολικής διοίκησης συνέβαλε καθοριστικά στην ολοκλήρωση του θεατρικού έργου με επιτυχία.

Στόχοι του Συμπεριληπτικού Θεάτρου στο EFFETA:

1. Να αναπτύξουν τις προσωπικές και κοινωνικές τους δεξιότητες, να δημιουργήσουν έναν χώρο αυτοέκφρασης και αυτοπεποίθησης και να βελτιώσουν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες.

Αυτός ο στόχος επιτεύχθηκε με την εφαρμογή μιας σειράς ασκήσεων αυτοσχεδιασμού με τους μαθητές και τις μαθήτριες. Για παράδειγμα, τα θεατρικά παιχνίδια εμπλούτισαν την ανάπτυξη των μεθόδων επικοινωνίας των μαθητών και την αυτοπεποίθησή τους απέναντι στο κοινό.

2. Να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον και μια κουλτούρα που είναι ικανά να αντιμετωπίζουν τα άτομα τα οποία έχουν αναπηρίες με σεβασμό και όχι με συμπόνια, καταρρίπτοντας τα στερεό-

τυπα και δημιουργώντας πολιτικές που διασφαλίζουν τα δικαιώματά τους.

Αυτός ο στόχος επιτεύχθηκε με την οικοδόμηση ενός ασφαλούς χώρου για μαθητές και μαθήτριες, ώστε να αναπτύξουν θετικές στάσεις απέναντι στην αναπηρία τους, επιτρέποντάς τους να μιλούν γι' αυτή χωρίς ντροπή. Για παράδειγμα, η συμμετοχή τους με μαθητές χωρίς αναπηρία στον σχολικό θεατρικό διαγωνισμό έδειξε πώς οι μαθητές χωρίς αναπηρίες εξέφρασαν θαυμασμό για όσα παρουσίασαν οι μαθητές στο EFFETA, αναδεικνύοντας το δικαίωμα των μαθητών του EFFETA να συμμετέχουν σε πολιτιστικές δραστηριότητες όπως οι συνομήλικοί τους.

3. Να αξιοποιηθεί το συμπεριληπτικό θέατρο ως εκπαιδευτική μέθοδος, επιτρέποντας την ενασχόληση των μαθητών με το αναλυτικό πρόγραμμα με έναν απελευθερωμένο και μη διδακτικό τρόπο: μέσα από θεατρικές δραστηριότητες που διεγείρουν τη διαδραστική και συνεργατική μάθηση.

Αυτός ο στόχος επιτεύχθηκε με τη συμμετοχή των μαθητών και των μαθητριών στη διαδικασία της γραφής.

4. Αξιοποίηση του συμπεριληπτικού θεάτρου ως εργαλείου ευαισθητοποίησης, αναδεικνύοντας τις ανάγκες και τις προκλήσεις των μαθητών.

Αυτός ο στόχος επιτεύχθηκε μέσω της συμμετοχής τους στο ανέβασμα του έργου *Ο αυλητής*, κατά τη διάρκεια των εκδηλώσεων Open Day του σχολείου. Μέσα από αυτό επέδειξαν την ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν ένα κοινό και να αντιμετωπίζουν εκπαιδευτικά ζητήματα.

Δημιουργία και σχεδιασμός του εκπαιδευτικού προγράμματος στο EFFETA

Ο στόχος της δημιουργίας της θεατρικής παράστασης ήταν η παραγωγή ενός θεατρικού έργου χρησιμοποιώντας μεθόδους συμπεριληπτικού θεάτρου, μέσα από μια σειρά θεατροπαιδαγωγικά εργαστήρια με μαθητές στο σχολείο EFFETA. Στη διαδικασία αυτή η προσέγγιση που υιοθετήθηκε ήταν από το γενικό στο ειδικό.

Αυτή η εκπαιδευτική προσέγγιση στη μαθησιακή διαδικασία εφαρμόστηκε στον τομέα του θεάτρου/δράματος, εκθέτοντας τους μαθητές και τις μαθήτριες σε γενικές εκπαιδευτικές εμπειρίες και στη συνέχεια καθοδηγώντας τους στον συγκεκριμένο στόχο. Για παράδειγμα, θεατρικά παιχνίδια και ασκήσεις αυτοσχεδιασμού ξεκινούσαν από γενικές αρχές και οδήγησαν σταδιακά στο συγκεκριμένο αποτέλεσμα (το θεατρικό έργο).

Το πρόγραμμα απευθυνόταν σε άτομα με ακουστική αναπηρία, της δεκάτης τάξης και, σε μία περίπτωση, της ενάτης τάξης. Πραγματοποιήθηκαν είκοσι πέντε εργαστήρια διάρκειας μιάμισης ώρας μία φορά την εβδομάδα, με τη συμμετοχή εννέα μαθητών και μαθητριών.

Ο γράφων ενημερώθηκε από τον διευθυντή του σχολείου Albert Hani για τη φύση της αναπηρίας των μελών της μαθητικής ομάδας. Σε αυτό το πλαίσιο, ο ειδικός ομιλίας και ακοής Issa Zeitoun διευκρίνισε ότι «οι μαθητές και οι μαθήτριες στο σχολείο EFFETA υποφέρουν από προσωρινή ή μόνιμη απώλεια ακοής». Αυτό μερικές φορές απαιτεί από αυτούς να αντικαταστήσουν τα ακουστικά βαρηκοΐας με χειρουργική επέμβαση κοχλιακού εμφυτεύματος, για να αποφύγουν την πλήρη κώφωση. Ο Zeitoun εξήγησε ότι «η επικοινωνία με τους μαθητές και τις μαθήτριες εφαρμόζεται μέσω της νοηματικής γλώσσας ή της χειλεανάνωσης». Το ενδεχόμενο επικοινωνίας μέσω της νοηματικής γλώσσας δημιούργησε έναν φόβο στον γράφοντα, καθώς δεν τη γνώριζε. Ωστόσο, έλαβε οδηγίες πριν ξεκινήσει την εκπαίδευση να μιλάει καθαρά και αργά, ώστε οι μαθητές να μπορούν να διαβάζουν τα χείλη του.

Η εργασία με μαθητές που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην προφορά απαιτούσε επικέντρωση σε φωνητικές ασκήσεις οι οποίες σχετίζονται με τις θεατρικές ατάκες. Επιπλέον προσπάθεια έγινε για να διατηρηθούν αυτές σύντομες ή στο να επιλεγούν συγκεκριμένες λέξεις, επιτρέποντας στο κοινό να έχει σαφή κατανόηση του λόγου.

Πρακτικές και θεωρητικές πτυχές του προγράμματος

Η πρακτική πτυχή του προγράμματος περιελάμβανε θεατρικά παιχνίδια. Τα παιχνίδια που πρότεινε ο Augusto Boal στο βιβλίο του (Boal, 2022) προσαρμόστηκαν ώστε να ταιριάζουν στη φύση της ακουστικής αναπηρίας μεταξύ των μαθητών του EFFETA.

Από την άλλη πλευρά, η θεωρητική πτυχή περιελάμβανε την εισαγωγή της έννοιας του συμπεριληπτικού θεάτρου στο σχολείο και τη μύηση των μαθητών και των μαθητριών στη θεατρική εργασία και προετοιμασία, όπως, για παράδειγμα, τα εργαλεία του ηθοποιού και τα στοιχεία του έργου.

Από την οπτική γωνία του Θεάτρου Inad, η γραφή είναι μια μορφή έκφρασης. Για να παραχθεί δημιουργική γραφή, ο θεατροπαιδαγωγός πρέπει να έχει την ικανότητα να συλλέγει αυτούς τους αυτοσχεδιασμούς, να τους επεξεργάζεται δραματουργικά και να τους διαμορφώνει σε ένα θεατρικό κείμενο. Αυτό θα πρέπει να γίνεται διασφαλίζοντας ότι ο αρχικός αυτοσχεδιασμός διατηρείται ως στοιχείο, με σεβασμό στο έργο του μαθητή. Μόλις το κείμενο γραφτεί από τους μαθητές, δεν χρειάζεται να το

απομνημονεύουν, αλλά μπορούν να εκφράσουν τις ατάκες τους με τον δικό τους τρόπο.

Το Inad πιστεύει στην παροχή επαρκούς χώρου στους μαθητές και στις μαθήτριες κατά τη διάρκεια της συμμετοχής τους στη δημιουργία του θεατρικού έργου, επιτρέποντάς τους να βγουν από το πλαίσιο, όπου τους παρέχονται πληροφορίες και αυστηρές σκηνοθετικές σημειώσεις. Τους βοηθά να αναπτύξουν το δικό τους σκηνοθετικό όραμα, αντί να γίνονται απλά όργανα που χειραγωγούνται από τον σκηνοθέτη στη σκηνή.

Όσον αφορά την ανάθεση θεατρικών ρόλων, το πρόγραμμα βασίστηκε στο ποιο ρόλο επέλεξε να παίξει κάθε μαθητής και μαθήτρια. Το Inad πιστεύει ότι αυτό είναι μια σημαντική αρχή όταν εργάζεται με άτομα με αναπηρίες. Εάν οι μαθητές δεν αισθάνονται ότι οι χαρακτήρες που υποδύονται τους ελκύουν, θα γίνουν σαν μαριονέτες στα χέρια του εκπαιδευτή, ερμηνεύοντας ρόλους χωρίς να τους νιώθουν. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σύνθεσης των θεατρικών σκηνών, δόθηκε έμφαση στη συναισθηματική πτυχή, καθώς το Θέατρο Inad πιστεύει στον σεβασμό της έκφρασης των συναισθημάτων των μαθητών, κάτι που συμβάλλει στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους.

Στην αρχή της εκπαίδευσης, οι μαθητές ένιωθαν συστολή να εκφράσουν τα συναισθήματά τους, αλλά αφού ο θεατροπαιδαγωγός εφάρμοσε μια σειρά ομαδικών ασκήσεων που στόχευαν να σπάσουν τον πάγο, ένιωσαν περισσότερο θάρρος γι' αυτό. Για παράδειγμα, η ομάδα εκπαίδευσης περιελάμβανε μόνο μία μαθήτρια, που αρχικά ντρεπόταν να παίξει μπροστά στους συμμαθητές της· μετά τα εργαστήρια η Sadeen απέκτησε περισσότερο θάρρος να συμμετέχει μαζί με τους συνομηλίκους της.

Μαθητική συμμετοχή στην επιλογή διάφορων στοιχείων της θεατρικής προετοιμασίας

Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας του έργου, η ομάδα συμμετείχε στην επιλογή της μουσικής για την παράσταση. Ο θεατροπαιδαγωγός ζήτησε από τους μαθητές να προτείνουν μουσικά κομμάτια. Κατά τη διάρκεια ενός από τα θεατροπαιδαγωγικά εργαστήρια, οι μαθητές πρότειναν διάφορες μουσικές συνθέσεις, τις άκουσαν προσεκτικά και έκαναν την επιλογή τους.

Η ομάδα από την EFFETA μεταφέρθηκε στον χώρο του Θεάτρου Inad· εκεί και τους δόθηκε η ευκαιρία να επισκεφτούν την αποθήκη κοστουμιών και να επιλέξουν οι ίδιοι κοστούμια που ταίριαζαν με τους θεατρικούς χαρακτήρες τους. Κάθε μαθητής επέλεξε το κοστούμι που ένιωθε ότι ταίριαζε στον χαρακτήρα του και συζήτησε με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές του γιατί το επέλεξε.

Οι μαθητές ξεκίνησαν τη διαδικασία του σκηνοτικού ρίχνοντας μια ματιά στα διαθέσιμα σκηνικά αντικείμενα που είχε στη διάθεσή του το σχολείο. Συνέλεξαν τα κατάλληλα με βάση το όραμά τους για το πώς έμοιαζε το σαλόνι του δημάρχου στο έργο και άρχισαν να χρησιμοποιούν αυτά τα σκηνικά αντικείμενα για να στήσουν τις διάφορες σκηνές.

Το Inad πιστεύει ότι η συμμετοχή του θεατροπαιδαγωγού ως ηθοποιός με τους μαθητές στην παράσταση *Ο αυλητής* ήταν σημαντική, γιατί δημιούργησε ένα αίσθημα ασφάλειας γι' αυτούς πάνω στη σκηνή, ενισχύοντας τις φιλικές σχέσεις εντός της θεατρικής ομάδας. Επιπλέον, η συμμετοχή του μαζί με τους μαθητές και τις μαθήτριες ήταν μια χειρονομία εκτίμησης και σεβασμού προς αυτούς, ενισχύοντας την έννοια του συμπεριληπτικού θεάτρου.

Ο θεατροπαιδαγωγός τους παρουσίασε την ιστορία *Ο αυλητής των Αδελφών Γκριμ*, και οι μαθητές εξέφρασαν ενδιαφέρον γι' αυτή. Μόλις ο θεατροπαιδαγωγός/εκπαιδευτής επιβεβαίωσε τη συγκατάθεση των μαθητών για το θεατρικό ανέβασμα της ιστορίας, οι μαθητές άρχισαν να τη συζητούν και να την αναλύουν. Η ιστορία του Αυλητή επιλέχθηκε από κοινού με τους μαθητές ως πρότυπο. Ο στόχος της ομάδας ήταν να ενσταλάξει την έννοια της δικαιοσύνης στους μαθητές και στις μαθήτριες μέσω της μετατροπής της ιστορίας σε θεατρικό έργο.

Η εκπαίδευση στο θεατρικό έργο ξεκίνησε με αυτοσχεδιασμό, έχοντας ως στόχο να βοηθήσει τους μαθητές να εκφράσουν τα γεγονότα της ιστορίας στη δική τους γλώσσα, επιτρέποντάς τους να συμμετάσχουν στη διαδικασία της δημιουργικής γραφής. Στην αρχή των αυτοσχεδιασμών καθορίστηκαν οι χαρακτήρες του έργου, διαπιστώθηκε η ακολουθία των γεγονότων και εντοπίστηκε η σύγκρουση. Οι μαθητές αυτοσχεδίασαν τα γεγονότα του έργου διαδοχικά.

Ένα παράδειγμα της διαδικασίας αυτοσχεδιασμού ήταν η αντιπαράθεση μεταξύ του αυλητή και του δημάρχου, όπου ο αυλητής απαίτησε τη νόμιμη χρηματική του αμοιβή, ενώ ο δήμαρχος την αρνήθηκε. Αυτό αποκάλυψε τη σύγκρουση μεταξύ των δύο χαρακτήρων σχετικά με τη σημασία της εκπλήρωσης των υποσχέσεων. Ο θεατροπαιδαγωγός εξήγησε αυτό το γεγονός στον Άχμεντ, ο οποίος έπαιξε τον ρόλο του αυλητή και του ζήτησε να εκφράσει την άποψή του με τον δικό του τρόπο. Ο ίδιος ο θεατροπαιδαγωγός έπαιξε τον ρόλο του δημάρχου σε μια σκηνή όπου και οι δύο πλευρές αυτοσχεδίασαν αυτή την κατάσταση. Ο μαθητής εξέφρασε τη στάση του, ενώ ο εκπαιδευτής αρνήθηκε να του δώσει την αμοιβή του, ενισχύοντας έτσι τη σύγκρουση. Η παρακολούθηση των αυτοσχεδιαστικών σκηνών συνέβαλε στις συνεδρίες

δημιουργικής γραφής: ο θεατροπαιδαγωγός υπενθύμιζε κάθε σκηνή όπως τις είχαν αυτοσχεδιάσει, ενώ οι ίδιοι μαθητές έγραφαν τους διαλόγους σταδιακά, μέχρι να ολοκληρωθεί το σενάριο.

Απόσπασμα από το σενάριο του έργου:

(Ο Αυλητής επιστρέφει αφού απελευθέρωσε την πόλη από τους αρουραίους.)

Αυλητής: Επέστρεψα και σας απελευθέρωσα από τους αρουραίους, όπως είδες.

Δήμαρχος: Ευχαριστώ, ο Θεός να σε ευλογεί.

Αυλητής: Πού είναι η ανταμοιβή; Πού είναι η υπόσχεσή σου;

Δήμαρχος: Ποια υπόσχεση; Ότι θα σε αντάμειβα;

Αυλητής: Χίλια δηνάρια. Μου υποσχέθηκες χίλια δηνάρια.

Δήμαρχος: Κανείς δεν σου υποσχέθηκε τίποτα.

Όλοι: Φαίνεται ότι είσαι απατεώνας.

Αυλητής: Δεν είμαι απατεώνας, μου το υποσχέθηκες.

Αμπού Χαμντάν: Φύγε!

Αμπού Σουλτάν: Φύγε!

Όλοι: Φύγε!

Δήμαρχος: Θέλεις να πάρεις τα χρήματά μας, χίλια δηνάρια για μερικούς αρουραίους;

Αυλητής: Σας έσωσα από την καταστροφή, αυτό είναι δικαίωμά μου, και μου το υποσχέθηκες, και μια υπόσχεση από έναν έντιμο άνθρωπο είναι ιερή.

Όλοι: Φύγε!

(Παίζει μουσική, οι χωρικοί μαζεύονται και διώχνουν τον αυλητή. Φεύγει λυπημένος.)





Η θεατρική παράσταση

Πριν από την παρουσίαση του έργου, ο θεατροπαιδαγωγός διασφάλισε την έγκαιρη άφιξη των μαθητών πριν από την παράσταση, για να περάσουν ξανά το κείμενο. Διεξήχθησαν επίσης ασκήσεις προθέρμανσης, με στόχο την προετοιμασία του σώματος και της φωνής των μαθητών. Οι μαθητές φόρεσαν τα κοστούμια τους και ο εκπαιδευτής βοήθησε με το μακιγιάζ. Η ομάδα παρέμεινε συγκεντρωμένη στα παρασκήνια μέχρι την ανακοίνωση της παράστασης.

Το έργο πήρε μέρος σε διαγωνισμό για την καλύτερη θεατρική παράσταση που διοργάνωσε το Παλαιστινιακό Υπουργείο Παιδείας. Παρουσιάστηκε επίσης κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης Open Day του σχολείου, στην οποία συμμετείχαν γονείς και μαθητές.

Η δράση των μαθητών με αναπηρίες να μπουκ στην σκηνή και να παρουσιάσουν το θεατρικό τους έργο είχε αντίκτυπο στους ίδιους και στο κοινό. Από τη μια οι μαθητές και οι μαθήτριες ένιωσαν αυτοπεποίθηση και απόλαυσαν το να παίζουν θέατρο μπροστά στις οικογένειες και στους συνομηλίκους τους. Από την άλλη, οι γονείς ένιωσαν περηφάνια βλέποντας τα παιδιά τους να παίζουν στη σκηνή και γιόρτασαν τα επιτεύγματά τους.

Γνώμες και αξιολογήσεις

Ο διευθυντής του σχολείου EFFETA Albert Hani εξέφρασε την άποψή του γι' αυτή την εμπειρία λέγοντας: «Ήταν μια καινοτόμα και πολύ ωφέλιμη πρωτοποριακή εμπειρία, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των μαθη-

τών και την ανάπτυξη των παραστατικών δεξιοτήτων τους, γεγονός που βελτίωσε τις ακαδημαϊκές επιδόσεις τους και τις αποτελεσματικές επικοινωνιακές τους δεξιότητες».

Οι εκπαιδευτικοί Wafa Ghattas και Mira Bannoura ανέφεραν: «Οι μαθητές μας είχαν μια μοναδική εμπειρία, βρίσκοντας στην υποκριτική αποτελεσματικούς τρόπους επικοινωνίας για να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους. Χρησιμοποίησαν τη γλώσσα του σώματος και τις εκφράσεις του προσώπου με αυθόρμητο και συγκινητικό τρόπο. Το θέατρο παρείχε έναν ασφαλή χώρο για να εκφραστούν ελεύθερα, χωρίς περιορισμούς ή κρίσεις. Απελευθέρωσαν τα πιο βαθιά συναισθήματά τους αντιμετωπίζοντας προκλήσεις. Επιπλέον, αυτή η εμπειρία βοήθησε τους εκπαιδευτικούς να κατανοήσουν τις ικανότητες και τις κρυφές δυνατότητες των μαθητών».

Η μαθήτρια Sadeen Saad, η οποία έπαιξε τον ρόλο της κόρης του δημάρχου, είπε: «Όταν συμμετείχα για πρώτη φορά στο θεατρικό, δίστασα να εμφανιστώ μπροστά στο κοινό, γιατί φοβόμουν ότι θα με κρίνουν· αλλά, μετά τη συμμετοχή μου στο εργαστήριο, κατάφερα να αναπτύξω τις δεξιότητές μου, να νιώσω πιο χαλαρή και να αποκτήσω αυτοπεποίθηση. Το θεατρικό με βοήθησε επίσης να ανακαλύψω και να αναπτύξω το ταλέντο μου στην υποκριτική».

Ο μαθητής Ahmad Salah, ο οποίος έπαιξε τον ρόλο του Αυλητή, ανέφερε: «Ήμουν ντροπαλός στην αρχή, αλλά αργότερα κατάφερα μέσω της συμμετοχής μου στο έργο να ξεπεράσω την ντροπαλότητα

μου». Ο Ahmad συνέχισε: «Πίστευα ότι τα άτομα με ακουστική αναπηρία δεν ήταν σε θέση να συμπεριληφθούν στην κοινωνία. Μετά τη συμμετοχή μου σ' αυτό το θεατρικό έργο, κατάφερα να αλλάξω την εικόνα μας και έδειξα ότι είμαστε ικανοί να είμαστε δημιουργικοί».

Η ειδικός Elissa Metwasi, ακοοθεραπεύτρια και λογοθεραπεύτρια στο σχολείο EFFETA, δήλωσε: «Ενθαρρύνω ένθερμα την ιδέα του συμπεριληπτικού θεάτρου για τα οφέλη του στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων ομιλίας, γλώσσας και ακουστικών δεξιοτήτων στους μαθητές. Αυτό φάνηκε στο επίπεδο της δεκτικής γλώσσας, όπου το συμπεριληπτικό θέατρο βοήθησε τους μαθητές και τις μαθήτριες να κατανοήσουν την ομιλία και να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους. Μας δημιούργησε έκπληξη η πρόοδος που σημείωσαν οι μαθητές και οι μαθήτριες έπειτα από αυτή τη θεατρική εμπειρία και το πώς κατάφεραν να προφέρουν τις λέξεις και τις προτάσεις πιο καθαρά».

Η εμπειρία του Θεάτρου Inad με το Σχολείο EFFETA στο συμπεριληπτικό θέατρο συνέβαλε στη διαμόρφωση μηχανισμών για την εργασία με μαθητές που έχουν ακουστική αναπηρία, με σκοπό την ανάπτυξη μεθοδολογιών. Αυτό ενθαρρύνει το Inad να επεκτείνει αυτή την εμπειρία και να την εφαρμόσει σε άλλα σχολεία· ταυτόχρονα, αυτή η εμπειρία θα συμβάλει στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων του ίδιου του γράφοντος ως μέλους του



προσωπικού του Θεάτρου Inad. Η εμπειρία αυτή θα βοηθήσει επίσης την εργασία του πάνω στο συμπεριληπτικό θέατρο, ώστε να κατανοήσει καλύτερα τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες και να εντοπίσει καλύτερους τρόπους αλληλεπίδρασης μαζί τους, με στόχο την επίτευξη καλύτερων εκπαιδευτικών, διδακτικών και θεατρικών αποτελεσμάτων.

Σημειώσεις

1. <https://mawred.org/participant/inad-center-for-theater-and-arts/?lang=en> (Σ.τ.Μ.)
2. Το EFFETA (Pontifical Institute EFFETA Paul VI) είναι εξειδικευμένο σχολείο στην Παλαιστίνη (Βηθλεέμ), αφιερωμένο στην εκπαίδευση και την αποκατάσταση παιδιών με ακουστική αναπηρία. <https://www.sostenieffeta.org/en/chi-siamo>. (Σ.τ.Μ.)

Βιβλιογραφικές πηγές

Boal, A. (1998). *Using performance to make politics*. Routledge.

Boal, A. (2022). *Games for actors and non-actors* (3η έκδ). Routledge

Ephpheta Paul VI Institute. (χ.χ.) EFFETA school – *Who we are*. <https://www.sostenieffeta.org/en/chi-siamo>

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. Bloomsbury Academic. <https://envs.ucsc.edu/internships/internship-readings/freire-pedagogy-of-the-oppressed.pdf>

Inad Theatre. (χ.χ.). *Theatre and Arts*. <https://mawred.org/participant/inad-center-for-theater-and-arts/?lang=en>

Ο **Khalid Massou** είναι ο καλλιτεχνικός διευθυντής και ένας από τους συνιδρυτές του Θεάτρου Inad. Είναι ηθοποιός, συγγραφέας, σκηνοθέτης και εκπαιδευτής θεάτρου. Κατέχει πτυχίο Υποκριτικής, πτυχίο Εκπαίδευσης και μεταπτυχιακό στη Διαχείριση Πολιτιστικών Ιδρυμάτων. Εργάζεται ως ηθοποιός, συγγραφέας και σκηνοθέτης από το 1987, συμμετέχοντας σε όλες τις θεατρικές παραγωγές του Θεάτρου Inad. Διδάσκει δράμα και θέατρο στο Πανεπιστήμιο Dar Al-Kalima και εργάζεται ως θεατροπαιδαγωγός στο Πανεπιστήμιο Al-Quds. Από το 1994 έχει παίξει με το Θέατρο Al-Kasaba σε πολυάριθμες παραγωγές για παιδιά και ενήλικες. Έχει συμμετάσχει σε πολλά αραβικά και διεθνή θεατρικά φεστιβάλ και έχει λάβει πολλά βραβεία και πιστοποιητικά αναγνώρισης του έργου του. Έχει παρουσιάσει παιδικά προγράμματα στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση και έχει εμφανιστεί σε διάφορες παλαιστινιακές τηλεοπτικές σειρές και ταινίες. Εξειδικεύεται επίσης στο θέατρο της κοινότητας και στο συμπεριληπτικό θέατρο.